

Foto S. Zibolsky

Tij keert wellicht voor verguisde diersoort

Wolven terug in Nederland?

Het is onduidelijk wanneer de wolf precies uit onze contreien is verdwenen. De laatste twee goed gedocumenteerde wolven werden eind 1869 in Schinveld gevangen (Flaton 1989). Ook werd ruim een eeuw geleden, in 1897, in het zuiden van Nederland nog een mogelijke wolf gesignaleerd (Okarma 2000). Niet geschoten, zoals vaak het geval is met de "laatste", maar net als die bij Schinveld ook in levenden lijve. Maar het tij lijkt te keren: Poolse wolven naderen via Duitsland onze landsgrenzen. De vraag is: hoe stellen wij ons daarbij op? Wolvenkenner Jan van Haften zet het een en ander op een rij.

Jan L. van Haften

In de oertijd leefden mens en wolf nog harmonieus samen. Zij jaagden op dezelfde prooisorten (edelhert, wild paard, oeros) en door het achterlaten van prooiresten gaven zij ongewild aan elkaar door waar zich op dat moment bepaalde prooidieren ophielden. Toen onze contreien meer en meer werden bevolkt, ging het aanbod aan prooidieren geleidelijk aan

achteruit en uiteindelijk werden wolf en mens elkaars concurrenten. Dit betekende het begin van een eeuwenlange vervolging van de wolf, die in hevigheid toenam toen de wolf bij gebrek aan voldoende prooidieren begon over te schakelen op vee. Vooral schapen en geiten werden daarbij een geliefde prooi. Aanvankelijk werd de jacht op de wolf ingezet met vangkooien en valkui-

len, later ook met netten, klemmen, strikken en gif. De introductie van het jachtgeweer betekende, in combinatie met georganiseerde drijfjachten, het begin van het einde van de wolf in ons land en andere West-Europese landen.

Bij de uitroeipogingen deden aanvallen van wolven op mensen nog een extra duit in het zakje. Zelfs nu kan je af en toe nog

Tien jaar wolven in Duitsland

Drie jaar na de start van het project “Welkom Wolf!” van de Duitse Natuurbeschermingsorganisatie NABU, heeft deze organisatie de balans opgemaakt van de terugkeer van wolven in Duitsland.

De terugkeer van de wolf in Duitsland – 150 jaar na de uitroeiing – kan dan wel gelden als een beschermingssucces, maar een bovenregionaal kader voor het goed omgaan met terugkerende diersoorten is er nog niet. “Er bestaan in Duitsland grote lacunes bij de bescherming van de wolf, vooral wat betreft het omgaan van mensen met wolven en het voorkómen van conflicten”, zegt Olaf Tschimpke, voorzitter van NABU.

Met maar drie roedels die met zekerheid welpen groot brengen, is de wolf het zeldzaamste zoogdier van Duitsland. “Dat wolven ondanks het bijna overal ontbreken van veilige oversteekmogelijkheden tot in Hessen en Niedersachsen zijn gekomen, is een zaak van groot geluk”, aldus de voorzitter van NABU. Het dichte verkeersnet is voor de wolf en vele andere zwervende dieren een probleem. Ecoducten en beveiligde oversteekplaatsen moeten daarom bij de aanleg van wegen verplicht worden gesteld. In de afgelopen twee jaar werden vijf wolven het slachtoffer van verkeer. “Ook illegaal afschot van wolven zou niet gebagatelliseerd moeten worden. Dat is een misdrijf en moet dus consequent worden vervolgd. Wolven kunnen alleen in Duitsland voortbestaan als de mens dat toestaat”, aldus Tschimpke.

Sinds 1998 zijn er weer wolven in Duitsland. In 2000 werden in de Muskauer Heide (Sachsen) voor het eerst in het wild jonge wolven geboren. Tegenwoordig leven in de streek Lausitz drie roedels met in totaal 20 tot 25 dieren. Solitaire wolven komen voor in de omgeving van de roedels en verder in de deelstaten Mecklenburg-Vorpommern, Brandenburg, Niedersachsen en, zoals onlangs bekend werd, ook in Hessen. In zowel Brandenburg als Mecklenburg-Vorpommern hoopt men op nog een roedel. Door daar naar sporen te zoeken probeert NABU de aanwezigheid van jonge wolven in deze twee deelstaten te bevestigen.

Schaapherders, jagers en bezoekers van het bos zien zich in hun dagelijkse leven geconfronteerd met deze nieuwkomer. Voor het vreedzaam naast elkaar voorkomen van mens en wolf is het nodig om samen met de verschillende belangengroepen wildbeheerplannen op te stellen. Enkele deelstaten zijn daarbij nog nauwelijks uit de startblokken en lopen achter de wolvenfeiten aan. Niedersachsen en Beieren zijn goed op weg.

Het NABU-project “Welkom Wolf!” werkt door middel van allerlei campagnes al drie jaar in heel Duitsland aan de acceptatie van de wolf en aan een onbekommerd samenleven van mensen met wolven. Het project wordt ondersteund door een groot aantal mensen die de wolf een warm hart toedragen, en door de firma Volkswagen.

Bron: persbericht NABU, Berlijn, juni 2008, vertaling: Johan Thissen

Foto Rollin Verlinde

lezen dat een wolf een mens heeft aangevallen en soms ook gedood. Ook ik herinner mij nog een dergelijk geval. Toen ik in Portugal aan wolven werkte, werden twee herdertjes, die hun schapen tegen een aanval van wolven wilden beschermen, door deze wolven gedood. Naar mijn smaak had dit te maken met het feit dat de wolven de jongetjes als mede-predatoren zagen die het op hun prooi hadden gemunt. Wij weten dat wanneer een wolf een prooi of jongen heeft je altijd uit zijn buurt moet blijven. Een zelfde gedrag zie je bij sommige honden wanneer je te dicht bij hun etensbak of bij hun jongen komt.

Anekdote Ook verhalen over razende wolven deden de beeldvorming geen goed. Zo is er de anekdote dat in 1640 meer dan 20 personen door een razende wolf werden gebeten. Dit “razende” zegt al dat we vermoedelijk met een hondsdolle wolf te maken hadden. Een fenomeen dat in de afgelopen eeuwen vaker voorkwam. Zo is in het Jachtmuseum in Doorwerth een met de hand geschreven geschrift aanwezig dat melding maakt van 13 met naam en toenaam genoemde kinderen in de leeftijd van één maand tot en met elf jaar die tussen juni 1810 en juli 1811 in de omgeving van Roermond door wolven werden gedood. Ook dit kan het werk zijn geweest van hondsdolle wolven.

In landen waar men nog steeds gewend is met de wolf samen te leven, ondervindt men over het algemeen weinig problemen met deze dieren. Maar dat is anders in landen waar de wolf lang is weggeweest. Zo is in de Zwitserse kantons Wallis en Graubünden, waar tegenwoordig wolven

vanuit Italië binnen komen, Leiden in last en is men ze liever kwijt dan rijk. In Zwitserland is de wolf officieel beschermd, maar hij mag worden geschoten wanneer hij binnen vier maanden 35 stuks vee of binnen één

maand 25 stuks vee heeft gedood. In Graubünden heeft men, vanwege de schade aan de schaaps- en geitenkuddes, speciale waakhonden ingezet. Deze honden zijn samen met de lammeren opgegroeid en verdedigen "hun" kudde tegen aanvallen van buiten, dus ook van wolven. Dit blijkt te

werken. Een ervaring die ik zo'n 20 jaar geleden ook al in Spanje opdeed! Maar in Wallis, waar waakhonden bij de vaak enorme kuddes van meer dan 500 schapen

hun werk onmogelijk kunnen verrichten, vormen schapen een gemakkelijke prooi en blijft men met behoorlijke verliezen en een groeiende haat ten opzichte van de wolf zitten.

Prooien Over het algemeen zal de wolf, wanneer er in hetzelfde gebied vee en wilde dieren voorkomen, voor het makke-

lijker te grijpen vee gaan. Laten we eens kijken naar de menukeuze in een land als Roemenië, waar de grootste wolvenpopulatie van Europa voorkomt. Natuurlijk is de keuze in de eerste plaats afhankelijk van de streek en het aanbod aan prooidiersoorten. Vlak bij de bewoonde wereld en vooral rond de boerendorpjes worden veel schapen en geiten gehouden. Dank zij de waakhonden, die ook hier de kuddes tegen wolven beschermen, zijn de verliezen niet bijzonder groot. De wolven voeden zich daar met kleine zoogdieren als ratten, muizen, hazen en een enkele hond of kat, en niet te vergeten huisafval. Daarnaast eten wolven er bij gelegenheid ook vruchten. In de weinig bevolkte berggebieden leven de wolven voornamelijk van in het wild levende hoefdieren, zoals edelhert, ree en wild zwijn. De minst snelle dieren, zoals kalveren, biggen en zieke en oude exemplaren, zijn de eersten die worden gegrepen. Zo houdt de wolf de prooidierpopulatie gezond. In Roemenië heb ik gezien dat hertenroedels zich regelmatig verplaatsen van het ene naar het andere dal als gevolg van wolvenaanvallen. Dat is goed voor de herten en bovendien voorkomt het veel schade aan de vegetatie, omdat de herten niet lang op één plek blijven.

Roodkapje Natuurlijk dringt zich de vraag op of wolven in ons land geïntroduceerd moeten worden. Daarop is maar één goed antwoord mogelijk: nee! In de eerste plaats is het zo dat welk dier men ook uitzet, deze zelden op de door ons bepaalde uitzetplek blijft. Het dier komt immers in

Poolse wolven naderen via Duitsland onze landsgrenzen

Foto Rollin Verlinde

een voor hem totaal vreemde omgeving en gaat op zoek naar iets vertrouwds. Dat vindt hij niet, maar na veel omzwervingen zal hij uiteindelijk wel een plekje vinden waar voldoende rust, dekking en voedsel is. Maar willen wij hem daar dan wel hebben? Mede door dit zwerven maakt het uitgezette dier een grote kans in een land als het onze met al zijn infrastructuur om aan- of doodgereden te worden of te verdrinken. Daarnaast kunnen uitgezette wolven in ons land geen contact maken met andere soortgenoten. Ze blijven geïsoleerd, hetgeen inteelt met zich meebrengt. Dit mogen wij deze prachtige en intelligente dieren niet aandoen. Wanneer je wolven kent zeg je: laat ze maar uit zich zelf komen om dan hun eigen weg te vinden. Wij hebben hier niet de ruimte zoals in het Amerikaanse Yellowstone Park, waar uitzetten nog mogelijk was.

Gelukkig nemen de aantallen, mede dank zij het feit dat de wolf bijna overal is beschermd, in Europa weer toe. Vanuit Polen breidt de wolf zich recentelijk langzaam uit over Duitsland. Voorlopig is er geen zicht op dat deze wolven onze grens zullen passeren: er zijn teveel barrières in de vorm van bebouwing, wegen en rivieren. Maar toch is het niet ondenkbaar dat een enkele wolf op een van zijn zwerftochten ons land

zal bezoeken. De vraag doet zich dan voor of de wolf hier met open armen ontvangen zal worden. Ik denk zelf van niet. Teveel mensen zijn hier bang voor de aanwezigheid van een groot roofdier. Daarbij speelt het "Roodkapje-syndroom" natuurlijk een rol: de angst om te worden aangevallen, waarbij conform de verhalen en anekdotes vooral kinderen het zouden moeten ontgelden. Voorts zal menige veehouder vrezen dat de wolf het op zijn vee gemunt zal hebben.

Waakhonden

Kunnen wij zo'n vermeende dreiging afdoen met waakhonden, zoals in landen waar men grotere kuddes schapen en geiten heeft? Incidenteel lukt dat wel, maar niet in alle omstandig-

heden. Goede voorlichting en onderzoek zullen moeten bijdragen tot het vinden van een juiste modus om weer samen met wolven binnen onze landsgrenzen te kunnen leven. Ook het probleem van honds-dolheid is geen argument meer, want dat kunnen wij tegenwoordig aardig bestrijden. Angst voor wolven hoeft men dus beslist niet te hebben. Wanneer je je ten opzichte van de wolf juist weet te gedragen is er geen vuiltje aan de lucht. En dan nu maar wachten op die eerste wolf die de oversteek vanuit Duitsland waagt.

Wordt de wolf met open armen ontvangen?

Situatie in België In Vlaanderen werd de laatste wolf in 1868 in Merksplas (nabij Turnhout) geschoten (bron: Tack, G., P. Van Den Bremt & M. Hermy, 1993. *Bossen van Vlaanderen. Wielewaaltje 7: 159-176.*), in Wallonië viel het laatste schot in 1897 in Érezée (Libois, 2006).

Duitse wolven uit Polen Uit DNA-analyse afkomstig uit darmcellen in de uitwerpselen van wolven uit Saksen en Brandenburg is komen vast te staan dat deze dieren afstammen van Poolse wolven en wilde wolven betreffen. Er is dus geen sprake van kruisingen tussen wolven en honden, of van uitgezette dieren, zoals eerder wel werd verondersteld.

Bron: www.nabu.de

Verder lezen?

Flaton, G. Th., 1989. Limburgs laatste wolf 1845 of toch 1869? *Natuurhistorisch Maandblad* 78(10): 167-168).

Okarma, H. 2000., *De Wolf. Europese Wildernis. Deel 1.* (Nederlandse bewerking: J.L. van Haften & E. van Uchelen). Uitgeverij De Kei, Amersfoort.

Libois, R., 2006. *Les mammifères non volants de la Région Wallonne: tendances des populations.* Université de Liège, Liège.

